

Bir Sovyetleştirme Metodu Olarak “Kızıl Yurtlar”

“Red Yurts” as a Method of Sovietization

Dr. Öğr. Üyesi Coşkun KUMRU¹

Öz

Sovyetler Birliği'nin etnik kültürlerinin, Stalin'in Sovyet milliyet politikalarına yönelik sloganında şart koştuğu gibi “içerik olarak sosyalist, biçim olarak ulusal” olması isteniyordu. Bir Sovyet vatandaşını eğitmek, sadece belirli gerçekleri, konuları ve yöntemleri öğretmek değil, aynı zamanda normları ve değerleri, davranış kurallarını ve dünya görüşünü yaymak anlamına geliyordu. Kızıl Yurt örneğinde bu oldukça açık bir amaçtı ve Sovyet devlet inşasının bir ifadesi olarak dikkat çekiyordu. Kızıl Yurt, Sovyet temsilcileri tarafından istihdam edilen bir personel ekibiyle donatılmış, bir veya daha fazla aul (köy) ile birlikte yazlık otlaklara seyahat etmek üzere görevlendirilen mobil bir yurt anlamına geliyordu. Kızıl Yurtlar (Rusça: krasnye yurty; Kazakça: qyzyl otay) 1925'li yıllardan başlayarak faaliyet gösterdi. Diğer bölgelerde benzer işleri yürütmek için kullanılan “kızıl çayevleri” ve “kızıl çadırlar” gibi Kızıl Yurtlar da hizmet ettikleri topluluklar arasında siyasi aydınlanma için kilit bir kurum olarak kabul edildi. Bu oluşum, aydınlanma, okuma-yazma ve birtakım eğitimlere ek olarak, insanları yeni Sovyet dünya görüşüne göre eğitmeyi ve ayrıca Sovyetlerin yerel halkların gelişimi için zararlı olduğunu düşündüğü dini ve diğer yerli gelenekleri ortadan kaldırmayı amaçlıyordu. Faaliyetlerin odak noktası, esas olarak yeni ideoloji ve toplumsal düzen hakkında eğitilmesi en kolay grup olarak görülen kadınlar ve çocuklardı. Kızıl Yurtlara ilişkin Türkçe literatürde herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Makalemizde Sovyet Kızıl Yurtlarının ortaya çıkışı, amaçları ve faaliyetleri ana hatlarıyla değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Sovyetler Birliği, Kızıl Yurt, Kızıl Kervan, Sovyetleştirme.

Makale Türü: Araştırma

Abstract

The ethnic cultures of the Soviet Union were required to be “socialist in content, national in form” as stipulated in Stalin's slogan for Soviet nationality policies. To educate a Soviet citizen meant not only to teach certain facts, subjects and methods, but also to disseminate norms and values, codes of conduct and worldview. In the case of the Red Yurt, this stood out as a very clear purpose and an expression of Soviet state-building. Red yurt meant a mobile yurt, equipped with a team of personnel employed by Soviet representatives, assigned to travel to the pastures with one or more auls (village). The Red yurts (Russian: krasnye yurty; Kazakh: qyzyl otay) operated from the 1925s. Red Yurts, like “red teahouses” and “red tents” used in other regions to run similar businesses, were considered a key institution for political enlightenment among the communities they served. In addition to enlightenment, reading, writing and some education, this formation aimed to educate people according to the new Soviet worldview and also to eliminate religious and other indigenous traditions that the Soviets considered harmful to the development of local peoples. The focus of activities was mainly women and children, who were seen as the easiest group to educate about the new ideology and social order. No study could be found in the Turkish literature on the Red Yurts. In our article, the emergence, aims and activities of the Soviet Red Dormitories will be evaluated in outline.

Keywords: Soviet Union, Red Yurts, Red Caravan, Sovietization.

Paper Type: Research

¹Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, ckumru@pau.edu.tr.

Atf için (to cite): Kumru, C. (2023). Bir Sovyetleştirme Metodu Olarak “Kızıl Yurtlar”. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 26(3), 1332-1350.

Giriş

Türkistan coğrafyası 1917 Rus Devrimi sırasında ezici bir çoğunlukla kırsal kalmıştı. Diğer taraftan bu coğrafyanın kendine özgü bir siyasi kültürü ve jeopolitik öncelikleri vardı. Türkistan’daki pek çok kişi için Devrim ve İç Savaşın önemi Ruslardan oldukça farklıydı. Bazı yerel liderler Beyazların (Beyaz Ordu) kötü muamelesine tepki olarak Kızıl Ordu’nun yanında yer almış, diğerleri ise kendi aralarında hâkimiyet kurmak için mücadele vermişti. Bolşeviklerin İç Savaş sırasındaki ekonomik modeli olan *Savaş Komünizmi*, gücün kayda değer bir merkezleşmesini temsil etti ve uygulayıcılarına yüzeysel, meşrulaştırıcı bir tekdüzelik verdi. Bu husus tarıma ve birçok sanayi koluna büyük zarar verdi.

Göçebe topluluklar da yaşanan çatışmalardan orantısız bir şekilde zarar gördü. Göçebelerin ekim yaptığı toprak miktarı yerleşik toplulukların sahip olduklarına nazaran daha fazla azaldı ve göçebeler, hayvanlarının büyük bir bölümünü müsadere nedeniyle kaybetti. Türkistan, erzaktan mahrum bırakıldı ve ciddi bir göçebe akınına uyum sağlamak zorunda kaldı. Kıtliklar etnik gerilimleri ağırlaştırdı. 1920’lere gelindiğinde Türkistan ekonomisi ciddi bir yıkım sürecine girdi. Savaş sonrası zorluklar, 1920 hasadının verimini azaltan içler acısı hava koşullarıyla daha da arttı. Sonraki yıllarda kıtlık, önce Kazaklar için yıkıcı hale gelmiş, daha sonra Türkistan’da tekrarlayan bir tehdit olmuştu. Bu olayların demografik etkisi felaket oldu. Nüfus, Kazakistan’ın bir bölgesi dışında tamamında önemli ölçüde azaldı. Göçebe nüfustaki düşüş, yerleşik nüfustakinden daha fazlaydı ve savaşın göçebe ekonomisi üzerindeki daha olumsuz etkisini yansıtıyordu. Çok sayıda göçebe başka bölgelere göç etti. Böylece Sovyet iktidarının kendi gücünü tahkim etmeye çalıştığı bir enkaz ortaya çıkmıştı. Göçebelilerin milliyet politikalarına dâhil edildiği ölçüde, yeni ulusların ekonomik ilerlemeyi kolaylaştırması ve böylece göçebelilerin sonunu hızlandırması bekleniyordu.

Devrimci dönemde yerel halk arasında paralel siyasi hareketler gelişti, ancak bölünme eksenleri yerleşik nüfustan oldukça farklıydı. Bu ekonomik ve siyasi yıkım sırasında *Yeni Ekonomik Politika (NEP)* Mart 1921’de resmen tanıtıldı. Bu hamle, ekonomiyi yeniden dengelemek ve onu canlandırmayı amaçlayan bir dizi önlem içeriyordu. Tam etkilerinin Türkistan’a ulaşması biraz daha uzun sürdü. Oradaki koşulların özellikleri, Yeni Ekonomik Politikanın Avrupa Rusya’sından çok farklı şekilde uygulandığı ve deneyimlendiği anlamına geliyordu. Söz konusu süreç, ekonomik ve sosyal çalkantıyı daha da hızlandırdı ve ulusal inşa konusundaki tartışmaları beraberinde getirdi (Scott, 1989, 30).

Komünist Parti, Savaş Komünizminden sonra gücünü arttırdı. Ancak Partinin bu dönemdeki hedeflerinin çoğu bütünüyle gerçekleşmedi. Yeni Ekonomik Politika döneminin çok ötesinde, düzen ve kontrolü güvence altına almak amacıyla Türkistan’daki Basmacı hareketiyle mücadele, önemli sosyal ve siyasi sonuçları beraberinde getirdi. Diğer taraftan sığır vb. hayvanların sayılarındaki önemli düşüşün yanı sıra önemli parti girişimleri de görüldü. Örneğin, 1922’deki ilk *Toprak Reformu* sırasında Avrupalı yerleşimciler topraklarından atıldı. 1926’da Kazak Komünist Partisi, bir siyasi merkezleşme ve ekonomik müdahale eylemi olan Küçük Ekim Devrimi’ni başlattı. Bu bakımdan halkın Sovyetleştirilmesi önem arz ediyordu. Dönemin sonunda, Yeni Ekonomik Politika durduruldu ve yerine Stalin’in *İlk Beş Yıllık Planı* getirildi. Bu önemli bir ekonomik-politik değişimdi ve göçebeler için en önemlisi, tarımın kolektifleştirilmesiyle birlikte gerçekleşti (Edgar, 2004, 88).

Türkistan’daki Sovyet müdahalesinin birincil anlatısı, geniş şekilde tanımlanmış bir kolektifleştirme süreci tarafından ifade edildi. Göçebelerin yaşamlarının çeşitli yönlerinin - eğitim, finans, tarım vb.- tümü, Parti’nin tanımına göre yavaş yavaş yeniden değerlendirildi. Hem İç Savaş hem de kolektifleştirme, göçebe yaşamı derinden etkileyebilecek, ancak yalnızca ikincisi onu neredeyse tamamen ortadan kaldıracak bir potansiyele sahipti. Bu çalkantılı dönemde göçebelere yönelik muamele, yeni doğmakta olan Sovyet devletinde olduğu kadar düzensizdi, ancak Komünist Parti politikasında on yıl boyunca fark edilebilen kalıplar bulunmaktaydı.

Sovyetler Birliği'nde devlet örgütlenmesinin siyasi ilkesini oluşturan milliyet, Joseph Stalin tarafından “*bir kültür topluluğunda tezahür eden, tarihsel olarak gelişmiş, istikrarlı bir dil, toprak, ekonomik yaşam ve psikolojik yapı topluluğu*” olarak tanımlandı. Ulusal sınırların çizilmesini takip eden yıllarda Sovyet makamları, Sovyet cumhuriyetlerindeki Rus olmayan tarihçileri *köklerini yeniden keşfetmeye, böylece mevcut ulusal cumhuriyetlerini eski temeller üzerine kurabilecek bir konumda bulunmaya teşvik etti* (Esenova, 2002, 20).

Esasen Lenin ve Stalin, ulusal sorun konusunda önemli ölçüde anlaşamadılar, ancak her ikisi de şunu umdular: Ulusal gruplara resmî olarak tanınma vererek, daha önce sömürgeleştirilmiş halklar arasında sosyalist dünyanın birliğini bozabilecek milliyetçi ayaklanmalardan kaçınılabilirlerdi. Bununla birlikte göçebelik, ulusal kimliği oluşturan toplumsal gerçekliklerden biri değildi. Ne Rus ne de Türkistan seçkinleri, göçebeliği genetik bir yatkınlık, dirençli veya kesin bir kültürel nitelik olarak kabul etmediler. Göçebelik, daha ziyade bir ulusun göçebe üyelerini diğerinin yerleşik üyelerinden ayırt etmek için geçici bir temelde kullanılabilir. Dolayısıyla, dil, etnisite ve benzerlerinden farklı olarak göçebelik, atfedilebilir ulusal bir özellik statüsüne yükseltilmemişti.

1. Kızıl Kervan

Sovyet rejimi temel bir politika olarak, İç Savaş döneminin militan, geleneklere karşı çıkan, kültürel ve devrimci aktivizmini askıya almaya ve bir yandan da çocukları ve gençleri devrimci bir bilinçle yetiştirmeye gayret ediyordu. Bolşevik kültür tasarımcılarının gelecekteki ırkı ve yeni sosyalist bireyi şekillendirmeyi tasavvur ettikleri bir zihin devrimi bu bakımdan önemliydi. Nisan 1923'te Yedinci Parti Kongresi'nde alınan bir karar, kitle kampanyalarını Komsomol'un eğitim politikasının temel bir aracı olarak tanımladı: “*Gençliğin aktif katılımına dayanan belirgin bir devrimci karaktere sahip kitle kampanyaları, birliğin eğitim çalışmalarını tamamlamalıdır.*” Kampanyalar, profesyonel propagandacılar ve gönüllü aktivistler tarafından uygulanan yoğun bir propaganda patlaması yoluyla sınırlı bir süre içinde belirli sosyal, politik veya ekonomik hedeflere ulaşmak ve bunları uygulamak için tasarlandı. 1920'lerde Komsomol da dahil olmak üzere var olan sayısız popüler kitle örgütünün önünü açtığı kültürel kampanyalar için kitlesel seferberlikler, nüfusun Bolşevik kültür projesine katılımını sağlamayı ve teşvik etmeyi amaçlıyordu. Ayrıca işlevlerinden biri de yeni kültürel normları ve değerleri daha geniş nüfusa iletme için bir kamusal alan yaratmak ve elbette Bolşevik rejimine çok ihtiyaç duyulan bir meşruiyet kaynağı sağlamaktı. Tüm kampanyalara rejimin basın alanındaki propagandalar eşlik etti. Bu süreç içerisinde politikanın yönü ve hedefleri, üretkenliği artırmanın teşvik edilmesinden, sarhoşluk ve fuhuşla mücadele kampanyalarına kadar çok çeşitliydi. (Neumann, 2008, 243-245). Bu kampanyalar arasında önemli bir noktayı da göçebelerin Sovyetleştirilmesi teşkil ediyordu.

Piyotr Stolypin'in 1910'daki ünlü bozkır turundan 12 yıl sonra, 20 Mayıs 1922'de Komünist Parti liderleri, memurları ve müfettişlerinden oluşan bir topluluk, büyük bir sefer için Orenburg'dan ayrıldı. Güzergâhları üzerinde çeşitli *aul* (köy) topluluklarını ziyaret edeceklerdi. Heyet bu doğrultuda Orsk, Turgai (Turgay), Atbasar, Akmolinsk, Petropavlovsk, Pavlodar ve Semipalatinsk kasabalarını ziyaret etti. Sefere, Kazak Merkez Yürütme ve Bölge Komitelerinden üç temsilci başkanlık etti. Grup için Kazak makamları tarafından bir tür manifesto yayınlandı. Grubun belirtilen üç amacı şunlardı: (1) Yerel Parti ve meslek organlarının araştırılması, teftişi ve yerel çalışma koşullarının incelenmesi (2) Politik-eğitimsel çalışma ve ekonomik “tarımsal propaganda” (3) Nüfusa pratik tıbbî yardım ve veterinerlik yardımı. Diğer taraftan Kazak Adalet Komitesinin bir üyesi tarafından bir şikâyet bürosu yönetilecek, siyasi bir departman bölgesel organlarla irtibat kuracak ve tıbbî kliniklerin yanında veteriner bilgi noktaları yer alacaktı. Gruba *Kızıl Kervan* adı verildi. Kızıl Kervan, bölgesel Komünist Parti yöneticisinin teftiş, talimat ve harekete geçirme kolu olarak hareket edecekti. (Alun, 2018, 135).

Kızıl Kervan, o zamanlar Kazakistan Cumhuriyeti'nin kuzeybatı bölgesi olan Orsk bölgesine vardığında, diğer önlemlerin yanı sıra kıtlığın hafifletilmesi ve sıhhi koşulların

iyileştirilmesi için yerel bürokratlara emirler verdi. Kervan’ın göçebe yaşamı betimlerken raporlarında tercih ettiği temalar kıtlık, yoksulluk ve ihtiyaçtı. Kızıl Kervan, benzer konularda hem bağımsız olarak hem de Kızıl Ordu ile birlikte çalıştı. Kervan, esas itibarıyla yerel topluluk liderleri ve parti hücreleriyle konuşarak birçok kuzeybatı volost hakkında kayda değer sayıda rapor üretti. Volost düzeyindeki bilgiler, kapsamlı bir ihtiyaç topografyası oluşturmak amacıyla tüm ayrıntılarıyla ele alındı. (Alun, 2018, 135-136).

Göçebe kültürünü dönüştürmek için Sovyet stratejileri, Komünist Partinin, göçebelerin yalnızca en düşük seviyelerde bulunabileceği bir kültürel gelişme hiyerarşisine olan inancını yansıtıyordu. Kırgız Oblast Komitesi’nin Kasım 1927’de belirttiği gibi göçebe bölgelerdeki yerli nüfusun geri kalmışlığı, göçebeliliğin kültürel-politik merkezlerden uzaklığı, ilkel ekonomi biçimlerinin mevcudiyeti ve farklı grupların aşiret çatışması, ekonomik ve sosyal durumu gösterir nitelikteydi (Alun, 2018, 139-140). Rusların bakış açısına göre göçebelere medeniyetin ve gerçek yüksek kültürün bahşedilmesi gerekiyordu. Bütün bunlara *aul’un Sovyetleştirilmesi* deniyordu. Sovyet kültür politikasının amaçları, göçebeler ve diğerleri üzerinde uygulamaya çalıştığı bir kültürel emperyalizmin örneğini oluşturmaktaydı.

Kervan, erken dönem Sovyet Türkistan’ının gerçekleri hakkında dersler veriyor ve belki de en göze çarpanı olan rejimin kırsal nüfusu hakkında bilgi eksikliklerini tamamlıyordu. Önemli kişileri bu amaçla birtakım görevlere göndermek, aynı zamanda Komünist Parti’nin cehaletinin ve bu cehaleti olağanüstü önlemler almadan hafifletmenin zorluklarının kabul edilmesiydi. Yeni Sovyet devletinin idari kapasitesinin kaçınılmaz yetersizliği, Türkistan’ın göçebe bölgelerinde ve Komünist Parti’nin düşüncesinde merkezi bir rol oynuyordu.

Bilgi toplama aracı olarak Kızıl Kervan’ın sunduğu hizmetlerin birçoğu, göçebe nüfus hakkında bilgi edinme ve böylece devletin otoritesini güçlendirme yöntemlerini kapsıyordu. Bu nedenle gruba bir fotoğrafçı ve bir bilim adamı da katılmıştı. Kızıl Kervan, bir olgu bulma seferi sıfatıyla, göçebeler arasında okuryazarlığı geliştirmenin acil ihtiyacını teyit etti ve Parti üyelerinin kendilerini yerel gelenek ve uygulamalar konusunda eğitmelerinde ısrarcı oldu.

Mahkemeler çok yavaş işlediğinden, yerel yönetim organları en şiddetli suçları bile cezasız bırakmak zorunda kalıyordu ve kan davalarının devam etmesi özel bir endişe kaynağı olarak yerini koruyordu. Bölge komitelerine, yaygın olarak hayvan hırsızlığıyla ilgili sunulan ortak şikâyetler dikkat çekiyordu. Bu sorun 1933’ün başlarında hâlâ azalmamıştı ve idari beceriksizlik suçlamaları artmıştı. Erken Sovyet yönetiminin örgütsel çaresizliğine ek olarak, Kızıl Kervan seferi de Komünist Partinin kültürel dönüşüm hedefini doğrulamaktaydı. Yeni Ekonomi Politikası (NEP) döneminde Parti, yeni yaşam biçimini dayatma kampanyalarına girişti. Sovyetler Birliği’ndeki yeni yaşam tarzı, çoğunlukla Rusça olarak adlandırılan sağlık ve tüketim, temizlik ve hijyenle ilgili iç meseleleri içeriyordu. Aynı zamanda nüfusun dünya görüşünü ve bakış açısını, Bolşevik yönetimiyle olan suç ortaklığını, sınıf bilinci ve kadının özgürlüğü gibi temel aldığı ideolojik ilkeleri de kapsıyordu. Bu noktada kadınların konumu başka bir parlama noktası olacaktı. Hem Kervan’ın tıbbi ve veterinerlik yardımı hem de politik-eğitimsel noktadaki yardımı, kültürel dönüşüm bağlamında anlamak mümkündür. Göçebe kültürünü dönüştürmek için Sovyet stratejileri, Komünist Parti’nin göçebelerin yalnızca en alt seviyelerde bulunabileceği bir kültürel gelişme hiyerarşisine olan inancını yansıtıyordu.

Vatandaşların göçebe toprakları içindeki düzensiz dağılımları, devlet memurlarının göçebe yaşam tarzına aşına olmamaları ve göçebe *aul*’daki Parti faaliyetinin yetersizliği, çalışmanın hızını yavaşlatıyordu. İlk süreçte merkezi yönlendirme eksikliği, önde gelen kurumların amatörlüğü ve bölgesel muadillerinin dağınıklığı hakkındaki şikâyetler kendini gösterdi. İç Savaş öncesi ve sonrasındaki nüfus sayımı materyalleri eksik ve yanıltıcıydı, diğer taraftan altyapı sorunlarının daha az ciddi olduğu düşünülüyordu. Bu bakımdan iletişim ve seyahat ağları açısından farklı alanlar arasındaki ilişki, göçebeler ve geri kalmışlık arasındaki gerçek eşitsizliği de ifade etmekteydi.

Genel itibariyle partinin kültür alanındaki hedefleri, Bolşevik olmayan bazı Türkistanlı aydınların hedefleriyle kıyaslanabilirdi. Ceditçiler, İslam geleneğinin kendisinden gelen argümanları kullanarak İslam'ın ve ulusun ilerlemesi için kadınların eğitilmesini ve kamusal yaşamda aktif bir rol almaları gerektiğini savundular. Devrimden sonra da Ceditçiler, Müslüman toplumda kadınların konumunu değiştirmenin başlıca savunucuları olarak ortaya çıktılar. Temel kaygıları eğitim, çocuk yaşta evlilik, çok kadınlılık ve giderek artan bir şekilde peçenin açılmasıydı. Bu bağlamda açılan cedit okulları, yeni fikirleri yaymak için afişler, gazeteler, film ve tiyatrolarla donanmış ekipler göndererek siyasi eğitime büyük bir enerji harcadı.

Tamamı parti ya da temsilcileri tarafından düzenlenen yürüyüşler, gösteriler ve mitingler kamusal yaşamın yeni normu haline geldi. Halk sağlığını ve hijyeni teşvik etmek, eski alışkanlıkları ve gelenekleri yeniden şekillendirmek ve kültürü dönüştürmek amacıyla yeni teknikleri tanıtmak için "cehaletin tasfiyesi" kampanyaları başlatıldı (Khalid, 2021, 186-187). Siyaset hakkında yeni düşünme biçimlerinin topluma öğretilmesi gerekiyordu. Bu kapsamda rejimin çalışmaları sonucunda birçok noktada "Kızıl Çayevleri, Kızıl Yurtlar ve Kızıl Köşeler" ağı oluştu. Bunlar Bolşeviklerin yeni düzeninin propagandası ve gösterileri olarak hizmet ettiler. Sovyetler aynı zamanda ideolojik olarak daha güvenilir yerel kadrolar yarattı. Nihayetinde bu politikalar uygulamaya konulurken ceditçileri kamusal yaşamdan uzaklaştıran ve onları terör sırasında sık sık ölüme gönderen de bu sınıftı. (Khalid, 2006, 241).

Görüldüğü üzere Devlet, göçebe bölgelerde kültürel dönüşüm ve devlet inşa etme arayışını gezici kurumlarla ilerletmişti. Bu girişim, devlet erkinin göçebelerle olan ilişkisinde belirleyici bir faktör olan mesafenin üstesinden gelinmesine de yardımcı oldu. Bir diğer ifadeyle Devlet, harekete geçmek için mobilize olmuştu. Kızıl Kervan'ın hizmetleri, bir kongre veya mahkeme duruşmasının suni koşullarında değil, bizzat yerinde ve hareket halindeki göçebelere sağlandı (Thomas, 2018, 142).

2. Sovyet Kızıl Yurtları

Sovyet yetkililer göçebelerin düşük etkili arazi kullanımlarını, Sovyetler Birliği'nin ekme sepeti olarak hizmet edebilecek geniş dönümlük arazisini göz önünde bulundurarak büyük bir savurganlık olarak görüyordu. Sovyetler Birliği'nin düşman kapitalist Batı'ya karşı büyük mücadelesi için herkesin seferber olması gerektiği bir zamanda, göçebelerin Sovyetler Birliği'nin ekonomik canlılığına katkıda bulunmadığına inanılıyordu. Komünist aktivistler, devrim öncesi etnografların, misyonerlerin ve gezginlerin göçebelere karşı antipatisini paylaşıyorlardı. Marksist-Leninist teori, göçebeliliği, Bolşevikler tarafından tasavvur edilen sosyalist çizgideki endüstriyel ve tarımsal üretimin çok gerisinde ve ekonomik gelişmenin düşük bir biçimi olarak görüyordu. Bu halkların göçebe yaşam tarzı, rejimin Sovyet geleceği vizyonu ile bağdaşmaz görünüyordu.

Göçebeler, halk sağlığına ilişkin propaganda araçlarından uzakta ve çoğu kalıcı klinik tesislerin erişiminin ötesinde yaşadıkları için yetkililerin onlara ulaşmanın başka yollarını bulması gerekiyordu. Devlet, Türkistan'ın göçebelerine sağlık çalışanları, öğretmenler ve hukuk danışmanları getirmek için *Kızıl Yurtlar* diye tabir edilen gezici seferler uygulamasını başlattı. Komünist yetkililer, geleneksel propaganda mekanizmalarının erişiminin ötesinde kalan göçebelere Sovyetlerin gelecek vizyonunu ve bunun günlük yaşamlarına faydalarını öğretmek için ajitasyon maksatlı Kızıl Yurt seferleri düzenlediler. 1928'de basında, Komünist bozkırdaki adalar olarak anılan Kızıl Yurtlar, Sovyet hükümetinin göçebe nüfusa yönelik ilk sosyal politikasının merkezini oluşturması bakımından önem taşıyordu.

Kızıl Yurt, Kuzey Rusya, Sibiry ve Uzak Doğu'daki yerli azınlıklara Sovyet modernleşmesini, aydınlanmasını ve altyapısını getirmeyi amaçlayan bir tür misyoner istasyonuydu. Kültür üsleri ve yurtlar, yeni Sovyet imparatorluğu için oldukça pratik anlamda misyoner kiliselerinin yerini aldı. Şapeller, rejimin imparatorluğun çevresine kadar uzanan kuzey sınırındaki birkaç Rus altyapısından biriydi. Ortodoks Kilisesi, Sovyet din karşıtı önlemleri

nedeniyle geri çekilmek zorunda kalınca, yeni iktidar yapısı rahiplerin ve şapellerin görevlerini yerine getirmek için başka bir araca ihtiyaç duydu (Sundström, 2011, 80).

Kızıl Yurtlar, çağdaş hesaplara göre en çok Kazakistan’da geliştirildi ancak Kalmuk Bozkırı ve Buryatya-Moğolistan’da ve daha doğuda Priamur’da da mevcuttu. Modernizasyon modeli olarak sunulan Kızıl Yurtlar, bağlamsal olarak yerleşik bir Sovyet kültürülüğü yaratma girişimini temsil ediyordu. Kazakistan’da ve diğer coğrafyalarda Kızıl Yurt kampanyalarının şekillendirilmesi, Sovyetler Birliği’nin başlarında geliştirilen bir dizi politik-aydınlanma girişiminden biriydi. Bunlar arasında *kültür kulüpleri*, *kültür evleri (doma kul'tury)*, *kızıl köşeler (krasnye ugolki)*, *kadın köşeleri (zhenskie ugolki)*, *kadın kulüpleri*, *okuma kulübeleri (izby-chital'ni)*, *okuma yazma istasyonları (likpunkty)*, *kütüphaneler*, *kızıl çayevleri (krasnye chaikhany)* ve *kızıl çadırlar (krasnye chумы; krasnye yarangi)* gibi oluşumlar da bulunmaktaydı. Son ikisi sırasıyla Türkistan’ın güneyi ve Sibiry’a’nın kuzeyi ile ilişkilendirilirken, Kızıl Yurtlar aradaki bozkırlar ve dağlarla ilişkilendiriliyordu.

Rejim, Kızıl Yurtlar aracılığıyla göçebeler arasında bir yer edinmeye, onlara uygarlığın faydalarını göstermeye ve gönüllü olarak yerleşik tarıma geçişlerini kolaylaştırmaya çalıştı. Parti ve devlet temsilcileri, göçebeleri Sovyet iktidarını desteklemeye ikna etmek amacıyla yoksulluktan tek bir kurtuluşları bulduklarını ileri sürerek göçebeler arasında seyahat ettiler. Burada insanların geleneksel köy otoritelerine karşı komünistlerle ittifak kurmaları amaçlanmaktaydı.

Kızıl Yurt terimi, göçebeler tarafından kullanılan kubbe şeklindeki keçe çadırlardan (iurty) türetilmişti. Sefer üyeleri, Bolşevik devlete bağlılıklarını gösteren kızıl bir bayrakla çevredeki konutlardan yola çıkan yurtlarda Sovyet propaganda merkezleri kurdular. Göçebelere ve özellikle de kadınlara Sovyet rejimi altında yeni edindikleri hakları hususunda bilgi vermek için tıbbi personel, okuryazar işçiler ve hukuk danışmanları ile donatılmış Kızıl Yurtlar, göçebeleri yazlık otlaklarına kadar takip ederek Marx, Lenin ve Stalin’in fikirlerini yaymaktaydı. Bir dizi Sovyet hükümet şubesi Kızıl Yurtlara sponsor oldu, Sovyet Halk Sağlığı Komiserliği (Narkomzdrav) ve Halkın Aydınlanma Komiserliği (Narkompros) en çok onlara güvendi. Pek çok kurumdan da destek alındı (Michaels, 2003, 155).

1930’ların başlarındaki zorunlu kolektifleştirme kampanyaları bu manzarayı dramatik bir şekilde değiştirene kadar kırsal Kazak topluluklarına ulaşmanın zorlukları önemli bir engel teşkil ediyordu. Çünkü düzenli olarak geniş mesafeler ve yolların eksikliği sürekli teması pratik olarak imkânsız kılıyordu. Yöneticiler, bu engelleri aşmanın en etkili yolu olarak, kurumlara ve göçebe unsurların nüfus merkezlerine ayrı ayrı ve düzenli olarak seyahat etmeyi beklemek yerine seyahat dahil olmak üzere birden fazla işlevi yerine getirecek olan kültürel çalışmalar için gezici birimler oluşturmanın yararını anlamıştı. Böylece Kızıl Yurtlar kendi içlerinde kulüp, okul, tıp merkezi ve yasal danışma işlevlerini birleştirdiler (Ramsay, 2021, 1938).

Nitelikli insan sayısına bağlı olarak daha büyük veya daha küçük olan Kızıl Yurt personelinin çekirdek grubu, misyonları kırsal Kazakları Sovyet vatandaşları olarak yeni yaşamlarına sokmaya yardımcı olmak olan doktorlar, hukuk danışmanları, okuma yazma öğretmenleri ve diğer kişilerden oluşuyordu. Bu ekipler, okuryazarlık, tıp, hijyen, çocuk yetiştirme, yasal yükümlülükler ve korumalar, süt ürünleri separatörlerinin kullanımı, entelektüel ve çevre organizasyonu gibi çeşitli alanlarda hizmet ve eğitim veriyorlardı. Kızıl Yurtlar böylece bölgesel olarak spesifik yeni bir toplumun modelleri olarak işlev görüyorlardı (Ramsay, 2021, 1938).

Kızıl Yurtlar, açıkça göçebe topluma özgü yaşlıların ve diğer otorite figürlerinin yerine geçmeyi amaçlıyordu. Bu girişimin üyeleri, göçebe nüfusun danışmanları, göçebe volostların Sovyetleştirilmesine ve Sosyalist inşaya yönelik en başta gelen rehberleri olmalıydı. Kızıl Yurt personeline verilen tipik talimatlar şu şekildeydi: “*delegelerle çalışma yapmak ve onlar aracılığıyla kadın kitlesini çekmek, okuma yazma bilmemenin ortadan kaldırılmasının önemi ve delege toplantılarının çalışma amaçları ile katılımlar hakkında tartışmalar düzenlemek, sosyal hizmet, kadın hakları, Komünist Parti, Komsomol, çocuk yetiştirme, evlilik yaşıyla ilgili kurallar,*

başlık parası vb. hakkında toplantı ve bilgilendirmeler yapmak.” Kırgız Oblastı eğitim yetkilileri, birtakım hususları göçebe bölgelerdeki temel öncelikler olarak kabul etti. Bunlar arasında nüfusun Sovyet iktidarı tarafından alınan tüm önlemlere sistematik olarak alıştırılması, *aul* sakinlerinin tıp eğitimi, propaganda ve okuma yazma bilmeyenlerin tasfiyesi gibi önemli hedefler yer almaktaydı. Kızıl Yurtların hedeflerinin çokluğu göz önüne alındığında, Parti’nin göçebe halkların günlük yaşamlarını değiştirme çabalarının tamamını keşfetmek için bir araç işlevi gördüğü anlaşılmaktadır (Thomas, 2018, 142-143).

Başlangıçta, yalnızca kadınlar arasında çalışmaya başlamış olan yurtlar hem erkeklere hem de kadınlara hizmet eden yurtların sayısından fazla gibi görünüyordu. Rejim, kadınları, mesajlarına en açık konumda gördüğünden, birçok kızıl yurdun hizmetlerini kadın nüfusuna yöneltmesi şaşırtıcı değildi. Bununla birlikte göçebe bölgelerde neredeyse tüm biyomedikal bakımın yokluğu göz önüne alındığında, bu görev genellikle cinsiyetten bağımsız olarak topluluğun tüm üyelerinin dikkatini topluyordu.

Türkistan’da tatbik edilen politikalar yerel kültürel ve dini uygulamalarla etkileşim halindeydi, ancak daha az radikal değildi (Kamp, 2006, 53-75). Moskova, Türkistanlı kadınları gündeminin hazır hedefleri olarak gördü. Devlet, tıp kurumlarının yanı sıra eğitim ve ev dışında çalışma yoluyla bu aydınlanmamış kadınları sadık, modern, üretken vatandaşlar olarak tanımladığı şeye dönüştürebileceğine inanıyordu. Kazakistan’ın göçebeleri için böyle bir kurtuluş umudu yoktu. Moderniteye geçiş, ancak onların yaşam biçimlerinin yok edilmesiyle gerçekleştirilebilirdi. Onların varlığı, Bolşevik eylemcilerin ilkel, anti-modern ve geri olarak hor gördüğü her şeye tanıklık ediyordu. Komünist perspektiften bakıldığında, Kazakistan’daki Stalin Devrimi, göçebeliliğin ve ondan kaynaklanan sosyoekonomik yapının sona ermesi olmadan eksik kalacaktı.

Aleksandra Petrovna Putintseva’nın 2010’da yayınlanan *Dnevnik Krasnoi Iurty (Kızıl Yurt Günlükleri)* adlı eseri, Eylül 1929 ile Haziran 1932 arasında aşağı Amur bölgesindeki Nanaylar arasında bir Kızıl Yurt başkanı olduğu günlere ilişkin yazdığı iki günlükten oluşmaktaydı. Buna göre Kızıl Yurt sistemi seyyar misyon kiliselerinden (pokhodnye tserkvi) ve okullardan esinlenmişti. Kültür üsleri ve yurtlar, yeni Sovyet imparatorluğu için oldukça pratik anlamda misyoner kiliselerinin yerini aldı. Kızıl Yurt, yerleşim yerlerindeki terk edilmiş misyoner kilise binalarını Yurt’un kulüplerine ve karargahına dönüştürdü (Sundström, 2011, 81).

Putintseva’ya göre görevlilere verilen işlerin nasıl yapılacağına ilişkin spesifik bir talimat yoktu. Bu nedenle Yurt’un yerli halklara “aydınlanma ve sağlık hizmeti” getirmek şeklinde olan genel görevlerini gerçekleştirmek için kendi yolunu bulması gerekiyordu. Aydınlanma, okuma-yazma ve aritmetiğe ek olarak, insanları yeni Sovyet dünya görüşüne göre eğitmeyi ve ayrıca Sovyetlerin yerlilerin gelişimi için zararlı olduğunu düşündüğü dini ve diğer yerli gelenekleri ortadan kaldırmayı içeriyordu. Odak noktası esas olarak kadınlar ve çocuklardı. Çünkü onlar en geri ve en fazla ezilenler olarak algılanıyordu. Diğer taraftan bu grup aynı zamanda gelecekti ve yeni ideoloji ve toplumsal düzen hakkında eğitilmesi en kolay olanlardı. Yurt’un okuldan daha geniş kapsamlı bir misyonu vardı. Başlangıçta Putintseva’nın işi, özel sohbetlerden ve Nanaylara kişisel hijyen, bebek yıkamak, çamaşır, bulaşık yıkamak ve yaşam alanlarını temiz tutmak gibi “temel kültürel becerileri” göstermekten oluşuyordu. Nanay toplumunca bu hususlar en temel düzeyde dahi bilinmiyordu. Çocukların ilgisi kayda değer bir durumdu. Başlangıçtan itibaren Yurt’a oldukça düzenli olarak katıldılar. Orta yaşlılar, en azından başlangıçta Yurt’un faaliyetlerine karşı çok güvensizdiler ve temastan kaçınmak noktasında özellikle kadınlar büyük ölçüde çekince sahibiydi. Nanay toplumunda en fazla otoriteye ve etkiye sahip olanlar, yani yaşlılar, düpedüz düşmanca tavır sergiliyorlardı. Yurt, bu nedenle çok isteksiz vatandaşlara hizmet etmeye çalıştı. (Sundström, 2011, 81).

Yetkililer, Kazak göçebe ve yarı göçebe kadınlara ebelerin getirilmesine, yeni nesil Sovyet vatandaşlarının sağlık ve esenliğinin sağlanmasına ve teorik olarak çocuklarının hayatta kalması için Kazak kadınlarının minnettarlığını kazanmaya özel önem verdiler. Bebek ölüm

oranını azaltmak, özellikle OMM Enstitüsü (Doğum ve Bebek Bakım Hizmeti) tarafından desteklenenler olmak üzere Kızıl Yurt seferlerinin bir numaralı önceliği haline geldi. Kazak Halk Sağlığı Komiserliği, özellikle OMM aracılığıyla Kızıl Yurt seferlerinin çoğuna sponsor olmuş görüldüğünden, odak noktası tıbbi bakımdı. Her yurt, çevre bozkırdaki göçebelere bir tıp asistanı, hemşire, ebe ya da nadiren bir doktor yardımında bulundu. Hem erkekler hem de kadınlar Kızıl Yurtta çalıştı, ancak personel hiyerarşisinin üst kademelerinde erkeklerin sayısı kadınlardan fazlaydı. (Michaels, 2003, 157).

Vazifelendirilen gruplar, amaçlarını ve Parti ile olan bağlarını belirtmek için kızıl bayrakla süslenmiş yurtlarda dolaşacaklardı. Keşif gezileri aylarca sürebilecekti, ancak gruplar, ilerlemeden önce belirli bir göçebe *aul*'a hizmetlerini nadiren beş ilâ on günden fazla sunarlardı. Bir grup, yalnızca 1927'de üç aylık bir yaz döneminde 3.000 kişiyi gördü. Devletin pek çok girişiminde görüldüğü gibi Kızıl Yurtta da personel ve fon yetersizdi, ancak yönetimde açıkça hayranları vardı. Kızıl Yurtlar doğrudan tek bir merkezi otorite yoluyla kontrol altında tutulmuyordu. Bölgesel kuruluşlar yurtları hevesle istihdam ettiler. Semipalatinsk, Sir-Derya ve Yedisu eyaletlerinin hepsi Kızıl Yurtların faydasını kabul etti. 1926'da Kırgızistan Oblastında faaliyet gösteren 39 Kızıl Yurt bulunuyordu. (Thomas, 2018, 142-143). 1 Kasım 1932'de Kazak makamları, göçebe yerleşim bölgelerinde Kızıl Yurtların düzenlemesi için Alma-Ata bölgesine 2.300, Aktöbe bölgesine 2.400, Doğu Kazakistan'a 2.300, Karaganda'ya 1.500 ve Batı Kazakistan'a 900 ruble olmak üzere toplam 11.000 ruble tahsis etmişti. (Arkhyntayeva, 2021, 223).

Hükümet, Kırgızistan'ın çok uzak bölgelerinde dahi yerel düzeyde Sovyet kurumları kurmaya çalıştı. Bunlar arasında belediye yönetim organları, milisler, mahkemeler, sağlık klinikleri, okullar, yetişkin okuryazarlık sınıfları olduğu kadar Kızıl Yurtlar da bulunmaktaydı. Bu kurumlardan bazıları, daha önce resmi yönetim kurumlarının bulunmadığı yazlık otlaklara Kırgız çobanlarıyla birlikte göç eden “göçebe Sovyet kurumları” idi. Hükümet, yerel mahkemelerin de kendi yetkilerini daraltarak ve ardından onları kendi organlarıyla değiştirerek kontrolü altına aldı. Kırsal alanlarda devlet kontrolünün bu şekilde artırılması, 1929'dan sonra uzak dağlık bölgelerdeki Kırgız toplumunu yeniden şekillendirmek için çok önemli bir ilk adım olarak görülmekteydi (Loring, 2008, 166-167).

Tüm Kızıl Yurtların faaliyetleri arasında tıbbi yardım, çalışmalarının diğer yönlerinden daha fazla hayata doğrudan dokundu. Bir bölgede altı aya kadar kalmalarına rağmen, Kızıl Yurtlar genellikle herhangi bir kampta beş ilâ on günden fazla kalamazlardı; bu, her iş gününden en iyi şekilde yararlanmalarını gerektiren bir programdı. Tıbbî konsültasyonlar haftada dört ilâ altı gün, her gün dört ilâ on bir saat arasında gerçekleştirildi. 1928'de Yedisu bölgesinde faaliyet gösteren dört Kızıl Yurt, günde seksen ilâ yüz kişiye tıbbi yardım sağladı. 1928'de Aktöbe bölgesine yapılan bir keşif gezisi, tıp ve diğer konuları tartışmak için 69 toplantı yaptı. Bu toplantıya 4.000'den fazla köylü katıldı, ancak bunların yalnızca 1.960'ı kadındı. O yıl yapılan başka bir keşif gezisinde 807 erkek, 641 kadın ve 497 çocuk olmak üzere 1.945 hasta tedavi edildi. 1929'da Aktöbe bölgesinde faaliyet gösteren bir yurt, çoğu Kazak kadın ve çocuk olmak üzere üç bin kişiyi tedavi etti. Bazen günlük bakılan hasta sayısı elliye çıkıyordu, bu da personelin yeteneklerinin ve dayanıklılığının sınırlarını zorladı. Bu eğilim 1930'lar boyunca devam etti. Kazak Halk Sağlığı Komiserliği sponsorluğunda 1937 yılında Suzak bölgesine yapılan bir keşif gezisi 1.182 kadın, 1.068 çocuk ve 925 erkeğe tıbbi hizmet sağladı. 1937'de Suzak ilçesine yapılan Kızıl Yurt seferi, bir yaz boyunca 3.275 kişiyi muayene etti ve 4.500 reçete yazdı. Böylece 1.047 tıbbî prosedürü tamamlamış oldu (Michaels, 2003, 158,160).

Kızıl Yurtların faaliyete başladığı dönemde yerlilerin evlerinin durumu kesinlikle hijyenik değildi. Duman, pislik, pis koku sıklıkla görüldüğü gibi erkekler de yerlere tükürmekteydiler. Erkekler genellikle banyoda yıkanmazlardı. Bir veya iki kadın banyoya sık sık gelir, diğerleri ise doğumdan beri başlarını dahi yıkamazlardı. Hijyenik olmayan böylesi ortamlarda hemen hemen herkesin trahom hastası ve tüberküloz olduğu görülmekteydi

(Sundström, 2011, 88). Kızıl Yurtlarla çalışan doktorlar önemli gördükleri çiçek aşısı uygulamasını yürürlüğe koydular ve gıda hijyeni konusunda tavsiyelerde bulundular.

Kazakistan'ın kırsal kesimlerinde klinik uygulama kolay bir iş değildi, çünkü Kazaklar genellikle biyomedikal tedavilere aşına değildi ve tıbbî personelin her adımda onlara talimat vermesi gerekiyordu. Yeni hastaların, sağlık çalışanlarının teşhis ve tedaviyi temel alabilecekleri kayıtlı tıbbî geçmişleri olmadığı için, öncelikle onlarla uzun uzun görüşme yapmak gerekmişti. 1920'lerin ortalarında ve sonlarında Kızıl Yurt seferleri, yabancılara kendilerini emanet etmek istemeyen Kazakların direnişiyile karşılaştı ve bu, göçebelere belki de ilk kez karşılaştığı bir durumdu. Sağlık çalışanlarının tıbbî bakım sağlamak için değil, genç kızları kaçırıp şehre göndermek için orada olduklarına dair söylentiler dolaşıyordu. Bu söylenti, ilk başta ailelerin yok edilmesiyle bağlantılı bir düşünce olarak kendini göstermişti. Kazak kadınları, erkek sağlık çalışanlarına güven hususunda özellikle direnç gösterdi. Kadın personel eksikliği, durumu daha da kötüleştirdi. Ancak Kazaklar, Sovyet sağlık çalışanlarından tedavi görenler arasında olumlu sonuçlar görmeye başlayınca ve büyük korkuları gerçekleşmeyince, biyomedikal çalışanlarına giderek daha fazla güvenmeye başladılar. Böylece kendi topluluklarında başarılı sonuçlar görmek, Kazakları biyotibbin faydalarına ikna etmede merkezi bir rol oynadı. (Michaels, 2003, 159).

Kızıl Yurtlar boşanma ve mülkiyet konusunda kadınlara eşit haklar tanıyan yasalara ilişkin bilgi veren hukuk danışmanlarının çalışmaları aracılığıyla Sovyet iktidarının mesajını yaymaya çalıştı. Danışmanlar, kadınları doğum izni hakları konusunda bilgilendirdi, ancak bunun göçebe bağlamda ne anlama geldiği açık değildi. Avukatlar ayrıca başlık parasına, reşit olmayan yaştaki evliliğe ve çok eşliliğe karşı bir tutum takındı. Biyomedikal hizmetlerde olduğu gibi okuryazarlık çalışanlarının ve hukuk danışmanlarının eksikliği, Kızıl Yurtların çalışmalarının bu yönünün kapsamını ve etkinliğini büyük ölçüde sınırladı. Savaş sonrası dönemde Kızıl Yurt çalışmalarının odak noktası haline gelen okuryazarlık kursları, özellikle kadınlara Sovyet toplumunda yukarı doğru hareketlilik imkânı sağladı. Kızıl Yurt işçileri, köylerdeki bağlantıları arasındaki öğrencileri işe alarak, genç erkek ve kadınları ileri eğitim için bölgesel merkezlere, cumhuriyetin başkentine ve hatta Rusya'daki şehirlere gönderdi. 1928'de Yedisu bölgesinde faaliyet gösteren dört Kızıl Yurt, çeşitli eğitim kurumlarında 83 kadına sponsor oldu. On tanesi ebelik okullarına, beşi ise öğretmen yetiştiren okullara gitti. En az ikisi kendilerini Moskova'nın tıp teknik okulunda buldu, diğerleri ise Sovyetler Birliği'nde öğretmen, veteriner ve parti aktivisti olmak için eğitim gördü. Yetkililer, yeni hazırlanan bu kadroların en azından bir kısmının köylerine geri dönüp toplum ve devlet arasında bir köprü kuracaklarını umuyorlardı. Belki de en önemlisi rejimi desteklemek yoluyla elde edilebilecek her şeyi kişisel örneklerle göstermekti. (Michaels, 2003, 162).

Kırgızistan'da 1929'da 26 kulüp ve 1940'larda 574 Kızıl Yurt vardı. Bu tarihlerde yaklaşık 800 işçi istihdam edildi. 1945'in resmi rakamları, kulüplerde 798 kişinin çalıştığını ortaya koydu (İğmen, 2012, 142). Kızıl Yurtlar, Sovyet devrimci ideolojisi geliştirmek yerine, Kırgızlığı Sovyet kültürü içinde sanat ve edebiyat üzerinden tanımlamaya odaklandı. Daha fazla insanın tarım ve sanayi gibi yerleşik mesleklere zorlanmasıyla Kırgız kimliği güçlendi ve dönüştü. Kırgız kabilelerinin yerleşimi, mevcut sanat camiasını analiz etmek için önemli bir temeldi, çünkü yerleşimler kültürel gelişmeyi, yani Sovyet kültürel gelişimini içeriyordu. Kırgızlık tanımlanırken bile kültürün ifade edildiği standartlar yazılı edebiyat, resim ve heykel gibi yerleşik ifade biçimlerine dayanıyordu. Kızıl Yurtlar, eğitim programları aracılığıyla Avrupa güzel sanat uygulamalarını Kırgız kültürüne kazandırdı. Sanatta potansiyel gösterenler, eskiden Kırgız kültürünün bir parçası olmayan, resim, baskı resim, mimari ve anıtsal heykel, tüm yerleşik sanat formlarını incelemek için Moskova ve Leningrad'daki okullara gönderildi.

A. Rahimov adlı bir kişinin raporu, Kırgızistan'a kültür getirmede yaşanan bu zorluklara yanıt vermeye çalışan meslektaşlarının endişelerini dile getirdi. Rahimov, Kızıl Yurt'un faaliyetlerine bir pencere açtı. Rahimov, Siyasi Eğitim Komitesi ile yaptığı yazışmalarda, Kızıl Yurt ve kulüplerin tüm organizatörlerinin ve yöneticilerinin hoşnutsuz seslerine örnek oldu.

Ancak bu yöneticilerin hoşnutsuzluğunun kaynakları farklıydı. Bazen hoşnutsuzluğun kaynağı yetkililerdi, bazen de sorun günlük yaşam alışkanlıkları ve gelenekleriydi. Tüm yöneticiler, yetkililerin sözlerini tutmadıklarından ve yaşam tarzının devrimci kültürel çalışmalara bir engel ve tehdit oluşturduğundan şikâyet ettiler. Diğer bir deyişle, tüm yöneticiler tam olarak kulüplerin ve daha genel olarak Bolşevik kültürel devrim projesinin dönüştürmek istediği şeyi suçladılar. Rahimov, yetkililere daha fazla kitap, gazete, öğretmen ve en çarpıcı şekilde tüm nüfusun ihtiyaçlarına daha fazla ilgi gösterilmesi için çağrıda bulundu. Tüm nüfusun kültürel faaliyetleri desteklemek için ellerinden geleni yaptığını yazdı. Rahimov’a göre Kızıl Yurdu inşa etmek için gerekli malzemeler hiç gelmediği için gönüllülerden para toplamak gerekiyordu. Nihayetinde bir Kızıl Yurt inşa etmek için yeterli parayı toplayamayanlar, kültürel çalışmalarını yürütmek için on günlüküne başka Kızıl Yurtlar kiraladılar. (İğmen, 2012, 53).

1925’te Siyasi Eğitim Komitesi’ne yazdığı bir değerlendirme mektubunda Rahimov, bütün gün toprakta çalışan yoksul köylülerin Kızıl Yurt’un faaliyetlerine katılmak için hiçbir enerjisinin veya arzusunun olmadığını belirtti. Göçebe ve hayvan yetiştiren köylülerin ise günlerce tamamen ortadan kaybolma eğiliminde olduklarını bildirdi. Yöneticilerin küçük bir grubu bile bir araya getirerek Kızıl Yurdu doldurmaları neredeyse imkânsızdı. Rahimov, kırsaldaki Kırgız halkının mevsimlik göçlerinin kulüplerin hedeflerine tesir ettiğine de dikkat çekti. Özellikle ailelerin ve kabilelerin dağlık meralara taşındığı yaz aylarından bahsediyordu. Rahimov’un raporuna göre bir bölgede haziran ayında altı toplantı yapıldı. Bu toplantılara 114 kadın ve 195 erkek katılmıştı. Önemli bir şekilde az sayıda kadın, gönüllü olarak katıldı; bu kadınların çoğunluğu yurtlarından toplanmıştı. Rahimov’un raporu, kendisinin ve diğer organizatörlerin bu kadınları hijyen ve evlilik için çeyiz gibi Müslüman gelenekleri ile ilgili toplantılara gelmeye zorladıklarını ortaya koydu. Kabile ve etnik bağlılıklar ya da toplumsal retoriğin “kabilecilik” olarak adlandırdığı şey, bu nedenle kulüpler aracılığıyla kültürel değişimin uygulanmasının önündeki bir başka engeldi. (İğmen, 2012, 53-54).

Devletin zorunlu yerleşikleştirme hamlesi hız kazanıp göçebe nüfusu büyük ölçüde azalttıkça, 1930’ların başlarında Kızıl Yurtlarla ilgili bilgiler seyrekleşti. Sınırlı sayıda Kızıl Yurt, kollektif çiftliklere yerleştirilen eski göçebeler arasında ve kalan birkaç yarı göçebe bölgede çalıştı. 1939’da Kazakistan’da bir düzineden az Kızıl Yurt işletiliyordu. II. Dünya Savaşı’ndan sonra hayvancılık güçlendikçe ve Kazakların mevsimlik göçleri sürdükçe sayıları arttı. 1952 itibarıyla, 273 Kızıl Yurt Kazakistan’a hizmet etti (Michaels, 2003, 155).

Birtakım başarı öykülerine rağmen, Kızıl Yurtların zaferinin önünde devleti göçebe nüfusa karşı daha radikal bir duruşa iten pek çok engel vardı. Sovyet siyasi ve ekonomik sistemine entegrasyon meselesi başlı başına bir sorun teşkil ediyordu. Pratik düzeyde, bir Kızıl Yurt sitesine ulaşmak kolay bir iş değildi. İşçiler; tıbbi aletler, ilaçlar, okuma yazma kursları için okuma materyalleri, slaytlar, projektörler ve posterler dâhil olmak üzere ihtiyaç duydukları her şeyi yanlarında getirmek zorunda kaldılar. Tren veya arabalar kendilerine tahsis edilen bölgeye geldikten ve yol bittikten sonra yük hayvanları ile işçiler muazzam büyüklükteki bölgelere hizmet etmeye başladılar. Eylemcilerin sayısız sorumlulukları, güçlerini, sabırlarını ve yeteneklerini limitsiz şekilde zorladı. Sağlık çalışanları, klinik sınavlar yapmak, konferanslar düzenlemek, tartışmalara öncülük etmek ve araştırma yapmak zorundaydı. Diğer tıbbî desteğin neredeyse tamamen yokluğuyla birleşen personel sıkıntısı, Kızıl Yurtları hastalarla dolup taşıyordu. Kazak gelenekleri ve inançları, Kızıl Yurt misyonunu daha da baltaladı. Diğer taraftan tatiller, düğünler ve kutlamalar, Kızıl Yurtların faaliyetlerinin durdurmasına neden olmuştu.

Kızıl Yurt programındaki personelin çok azı yerel dillere vakıftı. Sadece bir avuç *aul* üyesi Rusça konuşuyordu. Dilin kendisinin, Rusça konuşan Kızıl Yurt işçileri ile hizmet etmeyi umdukları Kazak nüfusu arasındaki en önemli engeli oluşturduğu açıktı. Uzak bölgelerde yaşayan Kazakların Rusça öğrenme fırsatı yoktu ve aktivistler genellikle Kazakça konuşmuyordu. Nitelikli bir tercüman bulmak çoğu zaman zor olmuştu. Sürekli personel değişimi, sağlık çalışanlarına hizmet ettikleri nüfusun ana dilini öğrenme şansını vermedi.

Moskova'dan bir kadın aktivist, Kızıl Yurt programından duyduğu hayal kırıklığını cumhuriyetin uzak mesafelerine atıfta bulunarak şöyle yazdı:

“Kışın şiddetli soğuşunda, bu kış boyunca, çorak bozkırları yürüyerek yirmi ilâ otuz verst geçmek tamamen imkânsızdır. Ve bu arada, beş verstte herkes gelmeye cesaret edemez. Sonra kış bitti, bahar geldi ve biz yine delegelerin toplanacağı günü ilan ettik ve yine kimse gelmedi.” (Cameron, 2018, 59).

Kolektivizasyonun yok edilmesi 1939'un sonunda bir durgunluğa yol açsa da kurum 1930'ların ortalarında hala işleyen bir dizi Kızıl Yurt ile bu dönemden sonra da varlığını sürdürdü. 1930'ların başlarından sonra Kızıl Yurtlar, bağımsız aul'larda Sovyet medeniyetinin uzak ileri karakolları olmaktan ziyade, kolektif çiftliklerle ilişkilendirildi. Belki de bu nedenle, 1930'ların başlarından sonra resmi politika ve kamu söyleminde önemleri daha az belirgindi. Kızıl Yurt kampanyalarının istatistiklerini bulmak veya bu verilere güvenmek çok zordur. Söz konusu zorluk, Kızıl Yurtların genellikle farklı kuruluşlar tarafından desteklenmesi ve bölgelere göre ayrı ayrı yönetilmesi gerçeğiyle birleşmektedir.

Kolektivizasyon sırasında, parti ideologları genel olarak yurtların ve özel olarak Kızıl Yurtların göçebe varoluşla bağlantılı bir şey ve dolayısıyla Sovyet düzenine yönelik bir tehdit olarak kullanılmasını hoş görmediler. II. Dünya Savaşı yıllarında, Kazak çobanlarını cepheyi sağlamak için harekete geçirmek noktasında bir ideolojik çalışma biçimi olarak 106 Kızıl Yurt yeniden kuruldu. Savaşın sona ermesinden sonra, yerel propagandacılar Kızıl Yurt kullanımını tekrar “modası geçmiş” ve “uygunsuz” olarak nitelendirdiler. (Wedelich, 2020, 39-40).

1950'lere kadar aktif olmasına rağmen Kızıl Yurtlar modernleşmeyi ateşleyemedi ve cumhuriyet yetkilileri bu kademeli yaklaşımla hüsrana uğradı. Moskova'nın ekonomik kalkınmayı teşvik etmek için daha müdahaleci bir stratejiyi benimsemesi, Kazakistan'da kolektifleştirmeye eşlik eden ve büyük ölçüde Kızıl Yurtlara olan güveni sona erdiren zorunlu yerleşikleştirme hareketine yol açtı. Rejim, örneğin Kazak göçebeliliğini sona erdirmeye çabalarında tamamen olmasa da büyük ölçüde zafer kazandı. Kızıl Yurt kampanyası, bölgenin merkezi kontrolünü ve ekonomik sömürsünü tehdit ediyor gibi görünen göçebelerle başa çıkmak için kullanılan stratejiler yelpazesini göstermektedir. (Michaels, 2003, 153-154).

2.1. Bir Eğitim Metodu Olarak “Kızıl Yurt”

En genel ifadeyle Kızıl Yurtlar bir eğitim kurumuydu ve eğitim politikasında Sovyet hâkimiyeti öncesi ve sonrasındaki süreklilikleri ve farklılıkları ortaya koydu. Çarlık Türkistan'ında eğitim genellikle dinsel nitelikteydi. Başlangıçta Rus yerleşimciler ve daha sonra Türkistanlılar için birkaç Rus eğitim kurumu kuruldu ve bazı yatılı okullar mevsimlik olarak göçebe öğrencileri kabul etmeye başladı. Rus dilini öğrenmeye büyük önem verildi. Türkistan'ın Rus-Kazak, Rus-Tacik veya Rus-Sart okulları, Kazan ve Orenburg bölgelerinin Rus-Başkurt, Rus-Kazak ve Rus-Tatar okullarından oldukça farklıydı. Türkistan'daki Müslümanlar, okulların amaçları hakkında diğer bölgelerdeki benzerlerine göre daha az şüpheye sahipti. İmparatorlukta tüm geleneksel Müslüman gruplar arasında Rus eğitimi, öncelikle elitlerin bir seçimi olarak kaldı. Rus eğitiminin toplumsal katmanlara daha derinden nüfuz ettiği Başkurtlar ve Kazaklar gibi daha yakın zamanda İslamlaşan gruplar arasında durum daha farklıydı. Rus olmayanlar ve diğer inanç grupları arasında Rus eğitimi, toplumlarına daha da derin bir giriş yaptı. 1905 devriminden önceki yıllarda, Rusya Müslümanlarına yönelik eğitim politikalarından memnuniyetsizlik yaygındı. (Dowler, 2001, 144).

1920'lerin sonlarında tüm ülkeye yayılan kapsamlı okuryazarlık kampanyası, Kızıl Yurt ağı aracılığıyla ifade edildi. Bunlar büyük ölçüde Rus ve erkek, uzmanlıklarının gereğince eğitim yayınları dağıtan tıp ve hukuk uzmanları, veterinerlik uzmanları, öğretmenler ve parti propagandacılarından oluşan gruplardı. Sundukları eğitim; göçebe nüfusu, nüfusun geri kalanıyla aynı hizaya getirmek, sınıf, emek ve parti fikirlerini geleneksel yaşam tarzlarıyla tanıştırmak için tasarlandı. Bununla birlikte Rusların göçebe kültüre aşina olmamaları, güç merkezlerinden

uzaktaki daha az bürokratik sistemle birleştiğinde, aslında Parti'nin göçebe kültüre eğilmesine ve onunla müzakere etmesine neden oldu. Örneğin göçebe kadınların tedavisi, temel temizlik ve sağlık hizmetleri konularında uygulanan eğitim, Kızıl Yurtların nüfusa getirdiği gerçek faydaları göstermektedir.

Eğitime ilişkin hedefler söz konusu olduğunda propaganda çabaları bilhassa önem kazanmaktaydı. Sovyet devletinin diğer devletlere nazaran daha fazla propaganda nüfuzuna sahip olduğu şüphesizdi. Kabul etmek gerekir ki bu tür meseleler kolaylıkla ölçülemez de Bolşevik rejimin sadece propaganda hedefleri belirleyen değil, aynı zamanda siyasi eğitim yoluyla tasarlanan toplumda yaşamaya uygun yeni bir insanlık yaratmayı amaçlayan ilk büyük aygıt olduğu tartışmasızdır. Daha önceki hiçbir devlet yönetiminin benzer hırsı olmadığı ve hiçbir liderin ikna konularında böylesi bir dikkat göstermediği ortadaydı. (Kenez, 1985, 4).

Propaganda Departmanı; kültürel, eğitimsel, kitlesel iletişim ve kamusal yaşamın diğer alanlarının Sovyet ideolojik ilkelerine ve gündemine uygunluğunu denetlemekteydi. Tüm bölgesel parti komitelerinde ideoloji ve propagandadan sorumlu bir sekreter ve her sovhozda ve birçok kolhozda bir parti hücreleri bulunmaktaydı. Bu yerel yapılar, Sovyet propagandasının ve komünist değerlerin kırsala ulaşmasını ve kök salmasını sağlamak için kurulmuştu. Kulüpler, Kızıl Yurtlar, süreli yayınlar da dâhil olmak üzere basılı materyallerin yanı sıra radyo dinleme ve film gösterileri, propaganda makinesinin önemli bir parçasıydı. Aynı zamanda pek çok aracın hedeflediği temel nokta eğitime ilişkindi.

Bolşevik eğitim politikası prensipte daha iddialı, ancak uygulamada sınırlıydı. Komünist Parti, erken çocukluk döneminde eğitimi, toplumsal dönüşümün en önemli aracı olarak vurguladı. Eğitim, devletin göçebelerin zihinlerine erişme, tarımda, sağlıkta ve toplumsal düzende gönüllü davranış değişikliklerini hızlandırma ve aynı zamanda daha büyük bir siyasi dönüşüm gerçekleştirme yolu olarak görülüyordu.

Eğitim, Çarlık döneminde olduğu gibi bazı akademik konuları tarım tekniği eğitimi ile birleştirdi. Göçebeler için eğitim kurumlarına, genellikle oldukça varlıklı ve şehirli Ruslar hâkimdi. Bu kimseler, kentli Rus tutumlarını ve varsayımlarını da beraberlerinde getirdiler. Ancak Sovyet eğitimi yeni konuları, teknikleri ve vurgu noktalarını da içeriyordu. Örneğin 1920'lerin ikinci yarısında özellikle kadınlara yönelik okulların sayısı önemli ölçüde arttı. Göçebelere hizmet sunan bir eğitim kurumları ağı oluşturmak, yönetimin açık hedeflerinden biriydi. Göçebelere ulaşmak için taşınabilir kurumlara yönelen Parti, Kızıl Yurtları, “kırsal siyasi-eğitim çalışmaları için bir güç noktası” olarak önemle ele almıştı (Thomas, 2018, 144).

Okuryazarlık, eğitimin yurtlar ve benzeri diğer kurumlarla ilgili direktiflerde yoğun ilgi gören bir yönüydü. Okuma yeteneği, göçebelerin propaganda ve didaktik metinlerin, özellikle de gazetelerin mesajlarını özümsemelerini sağladı. Okuma yazma bilmeme, göçmenlerin işe alınmasında ve göçebelerle iletişim, seferberliklerinin önünde büyük bir engeldi. Bu haliyle okuryazarlık, Parti'nin şiddetli bir hırsı ve aynı zamanda toplumsal hareketliliğin temel taşı haline geldi. Okuma yazma kurslarına katılanlar Parti üyesi yapılabilir ve hemcinsleri için rol model olmaya teşvik edilebilirdi.

Rusya'da düşük olan okuryazarlık seviyeleri Türkistan'da daha da düşüktü. XIX. yüzyılda pek çok şey değişmeye başlamış olsa da göçebe kültür, İslam'ın aktarımı da dâhil olmak üzere geleneksel olarak sözlüydü. Birlik Merkez Yürütme Komitesi, Türkistan'ın büyük bir kısmının Sovyet dönemine neredeyse tamamen cehalet durumunda başladığını kaydetti. Bir tahmine göre, 1920'de Kazak nüfusunun yüzde 90'ından fazlası okuma yazma bilmiyordu. Daha sonraki Sovyet yayınları, devrimden hemen önce Kırgızlar arasında okuma yazma oranının daha da düşük olduğunu ortaya koyuyordu ve yaygın cehalet, temel bir kaygı konusuydu. Erken okuryazarlık kampanyalarının kırsal alanlarda 1930'lara kadar daha az etkili olması dikkat çekiciydi (Thomas, 2018, 145).

Kızıl Yurtlar ve diğer hareketli kurumlar, Partiye üye alımı ve ideolojik eğitime ilişkin konular bakımından da önemliydi. *Aul*'un yönetim merkezlerinden uzaklığı, düşük kültürel düzeyi ve göçebe ekonomi gibi hususlar *aul*'daki komünistlerin teknik ve politik okuryazarlığının büyümesini engelliyor ve partinin çıkarlarının, bu unsurların çıkarlarına tabi kılınmasına yol açıyordu. Partiyi hayal kırıklığına uğratan şekilde, göçebelerin, kavramsal olarak parti süreçlerine katılması en zor olan gruplar arasında olduğu çok açıktı.

Kızıl Yurtların tüm kavramsal hedefleri arasında, birincil öneme sahip olan, bazı yurtların tamamen ayrıldığı kadınlar arasında çalışmaktı. Michael Rouland gibi bazı isimler kampanyayı neredeyse tamamen kadınlarla ve toplumsal cinsiyetle ilgili meselelerle ilişkilendirmişti. Bolşevikler, devrim sonrası Rusya'ya, kadınların rolünü hem yerel hem de kamusal bağlamda dönüştürmeye yönelik bir taahhüt getirdiler (Thomas, 2018, 149). Stalin'in Rusya'sında, Batı'yı yakalamak ve geçmek, her şeyden önce daha yüksek üretim düzeylerine ulaşmak anlamına geliyordu. Bununla birlikte işçilerin ve köylülerin ekonomiyi dönüştürmeden önce kendilerinin de dönüştürülmesi gerektiği kabul edilmişti. Yeni tip Sovyet insanı verimli, okuryazar, kültürlü, hijyenik ve sağlıklı olmalıydı. Yeni neslin, bebeklerin ve küçük çocukların sağlığı, XIX. yüzyılın başlarından itibaren ulusal bir endişe konusuydu ve modern annelik kampanyaları bu bakımdan önemliydi.

Aydınlanma propagandası, modern tıbbın hamilelik, doğum ve bebek bakımıyla ilgili fikirlerini Paris'ten New York'a ve Sidney'e kadar sanayileşen dünyada yaygınlaştırmayı amaçlıyordu. Devrim sonrası Rusya'da, bu bilgi aktarımı klinikler, halka açık konferanslar ve popüler edebiyatın kitlesel yayınları aracılığıyla gerçekleştirildi. Bu aynı zamanda başka yerlerde kullanılan propaganda yöntemlerinin benzeriydi. Ayrıca, Batı dünyasının başka yerlerinde olduğu gibi hem öncesinde hem de sonrasında, modern annelik kampanyası, kendisini yeni bilginin koruyucusu ve uygulayıcısı olarak sunan ve annelere köhne usullerden ziyade doktorlara yönelmeleri talimatını veren tıp mesleği tarafından koordine edildi (Waters, 1992, 123).

Ağustos 1928'de Kazakistan'ın kırsal kesimlerinde ve özellikle göçebe bölgelerinde halk sağlığı sisteminin büyümesi için beş yıllık bir plan geliştirildi ve Parti, Kırgızistan'da göçebe toplulukları arasında sağlığı iyileştirmek ve hastalıkları azaltmayı amaçlıyordu. Kızıl Yurtların ötesindeki veterinerlik yardımı için bölgesel kuruluşlar Moskova'daki yetkililerle zooteknik veterinerlik ağının güçlendirilmesi konusunda da görüşmelerde bulundular. Komünist Parti tarafından Kızıl Yurtlarda çalışmak üzere istihdam edilenler de dâhil olmak üzere Türkistan'ın yeni doktorları genel olarak laik, Avrupa Rusya'sında eğitim görmüş ve politik olarak bilinçli kimselerdi. (Thomas, 2018, 153).

Bölgesel parti raporları, ideal olarak eğitim ve kültür kurumlarının, sosyal ve politik sorunlara çözüm bulmak için bu sözde "batıl" ve "geri" göçebelerin yetiştirilmesinde iş birliği yapacağını belirtiyordu. Diğer pek çok yönetici ise bu sorunların ancak bölge komiteleri tarafından ele alınması halinde çözülebileceğini savunarak, üyelerinin şikâyetlerini ve ihtiyaçlarını dile getiriyorlardı. Bir rapor, okuma kulübelerinde öğretmenler, idari personel ve kütüphaneciler için ücretli pozisyonlar oluşturmak gibi problem çözme tedbirlerini sıraladı: Ruslar, Dunganlar, Almanlar, Tatarlar, Özbekler, Uygurlar ve Kırgızlar dâhil olmak üzere tüm yerleşik milletler için ayrı okuma fırsatları sağlamak; bir teftiş süreci ve saha ziyaretleri oluşturmak ve bölgesel konferanslar ve kutlamalar planlamak.

Çok sayıda devlet belgesi, boşa kalan Türkistanlılardan reforme edilmeyi bekleyen geri kalmış nüfuslar olarak söz ediyordu (İğmen, 2012, 3). Bu kapsamda vatandaşlara Sovyet modernitesinin olağan nitelikleri getirilecekti. Bu dağınık nüfus üzerinde ideolojik ve kültürel kontrol uygulamak, Sovyet komünistleri için uzun zamandır bir endişe ve meydan okumaydı. Kazak Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı'nın gözetimi altında, okuma yazma bilmeyen kitlelere ders verilmesi ve gazete okuma, radyo dinleme ve sinema gösterileri düzenlenmesi gerekiyordu. Son derece modern bir eğlence biçimi olarak ikincisi özellikle çobanlar arasında popülerdi. Yine de yerel komünistlerin bu propaganda biçimine karşı tutumu kararsızdı. Sovyet komünistleri, Kazak

göçebelerini modernize etmek ve özellikle kadınları özgürleştirmek için bir ajitasyon aracı olarak tıp çalışanları, okuma yazma eğitmenleri ve hukuk uzmanlarıyla donatılmış gerçek yurtlarda konuşlanmış Kızıl Yurt seferlerini kullandılar (Wedelich, 2020, 39).

2.2. Kızıl Yurtlar Bağlamında “Kadın”

Kızıl Yurtlar, 1930’lardan hemen önce sosyalist gerçekçiliğin Sovyet kültürünün resmi sanat biçimi haline geldiği Kırgız coğrafyasında ortaya çıktı. Bu zamana kadar XX. yüzyıl başlarındaki tüm sanatsal ifade biçimleri, toplumsal ilgisizlikleri nedeniyle çöküş olarak kınandı. Yenilikçi sanatçılar Sovyetler Birliği’nden kaçmak zorunda kaldılar ya da hapse atıldılar. Sosyalist gerçekçi sanat ya işçi sınıfını ya da sosyalizm ve komünizmin ideallerini temsil ettiği için üslup olarak gerçekçi ve içerik olarak görkemli olmak zorundaydı. Güzel sanatlar kültürleri içinde tamamen yeni bir ifade biçimi olduğundan Kırgız sanatçılar için çökmüş sanat formlarından soyutlanma, sanatsal gelişimlerine engel olmadı. Sanatçının toplumda elit bir figür olduğu fikri de yeniydi. Sovyetler Birliği’nde sanatçılara, kendi bireysel çıkarları için değil, devletin tanımladığı gibi toplumun iyileştirilmesi için çalıştıkları sürece saygı duyuldu. Bir sanatçının devlet tarafından kabul edilebilir olması gerekiyordu. Mezun olduktan sonra sanatçılar, Sovyetler Birliği genelinde maaşlar, kamu komisyonları, stüdyo alanı ve sergi fırsatları sağlayan “sanatçı birliklerine” katıldılar (Hughes, 2021).

Kızıl Yurtların Kırgızistan’daki çok sayıda Özbek ve dolayısıyla Kırgız üzerindeki sosyokültürel etkileri, bölgedeki Sovyet kültürel reformunun her adımında kabul edilmeli ve ele alınmalıydı. Pek çok kişiye göre Özbekler ve Kırgızların birbirine yakın yaşadığı ya da belirli tarikatların Ortodoks İslami uygulamaların mirası olduğu bazı coğrafi bölgelerde, Kırgız erkekleri kadın akrabalarının davranışları üzerinde daha fazla etkiye sahip olduklarını iddia ediyorlardı. 1925 tarihli bir raporda, Gaibdjanov adında bir kulüp organizatörü, erkeklerin gün içinde çok çalıştıkları için Kızıl Kulüplere katılmadıklarını ve kadınların da kocalarının iznine ihtiyaç duydukları için katılmadıklarını savundu. Gaibdjanov, kadınların Kızıl Yurt’un çalışmalarına ilgi duyduğunu, ancak Özbekler veya Kırgızlar arasında toplumu birleştirecek aktif kadın liderler olmadığını iddia etti. Dahası Gaibdjanov, kadınların etnik kökenleri ne olursa olsun lider olmalarının zor olduğunu savundu. (İğmen, 2012, 131).

Kadın eğitimi proletaryanın eğitimi ile mukayese edildiğinde ihmal edilmişti (Bebel, 2019, 169). Kadınlar arasında yeni bir devrimci tutumu harekete geçirmek, onları parti ve devlet yapılarına yaklaştırmakla eş değer görülüyordu. Parti saflarının şişmesinin yanı sıra, bu durumun daha soyut bir anlamda parti gündemini ilerletmesi bekleniyordu. Göçebe kadınlara kırsal ekonomide, kırsalın üretken kapasitesini artıracak bir iş vermek gerekliydi. Kadınların güçlenmesine ilişkin Sovyet anlayışı; toplu çalışmaya katılımları, parti üyeliği, oylama, gelişmiş okuryazarlık ve ekonomik bağımsızlık gibi konuları kapsıyordu. Komünist Parti ayrıca çok eşlilik gibi belirli gelenekleri zayıflatmayı ve nihayetinde ortadan kaldırmayı amaçlamaktaydı.

Devrimcilere yardım sağlamak maksadıyla tıp talebesi olan Bolşevik kadınlar ve kadın işçiler tarafından “Kızıl Hemşire Birlikleri” tesis edilmişti (Özdemir, 2021, 31). Kızıl Yurtlar ise parti işçileri ve daha geniş kadın kitleleri arasında bir bağlantı yaratmayı amaçlıyordu. Bir eyalet komitesinin Mart 1927’de belirttiği gibi Kızıl Yurt, göçebe nüfusun kadınları arasında kanıtlanmış çalışma biçimiydi. Kızıl Yurtlar, Parti’nin daha geniş siyasi sloganlarını kırsala taşıdı. Ancak en çarpıcı özellikleri, kadınlarla kurmaya çalıştıkları ilişkinin yakınlığıydı. Bir eğitim metodu olarak Kızıl Yurtlar, hamile kadınlarla, borçlular ve adli yardıma ihtiyacı olan ve diğer potansiyel olarak savunmasız kişilerle istişarî toplantılar düzenlemeyi amaçlıyordu. Bu kapsamda sadece kadınlara yönelik okuma yazma kursları düzenlediler. Ev ekonomisi, iğne işi, şarkı söyleme ve drama eğitimi için fon aldılar. Kadınlara yasal birtakım tavsiyelerde bulundular ve evliliğin resmi ve kültürel yönlerine müdahale ettiler (Thomas, 2018, 152).

Kızıl Yurtlar ayrıca göçebe çocuklarla temas kurmaya, gençlerin arasında çalışmaya gayret etti. Kadınlarda olduğu gibi gençler de bu konuda araç olarak görülüyordu. Bu, *aul*’un Sovyetleşmesi ve Türkistan’ın gelecekteki sanayileşmesi için hayati derecede önemli bir adımdı.

Yurtların Komsomol ile yakın bir şekilde çalışması bekleniyordu ve okuryazarlık bir öncelikti. Gençlik alt grubu içinde yine cinsiyete göre ayırım yapıldı. Genç kızlar için *Kruzki* (daireler) toplandı. Burada genç kızlara okuma öğretilenekti, ancak yerel parti şubeleri, kızları yerel nakış ve el sanatlarını da okumaya teşvik etti. Kızıl Yurtların göçebeler arasında hijyenik ve sıhhi koşullara odaklanması, erişimi daha da gerekli kıldı. Göçebe bölgeleri gezmek için tutulan sağlık personeli, ailelerin özel hayatlarını ilgilendiren sorular (bekaret durumları ve çocuk sayıları vs.) yöneltiyorlardı. Bunlar birçokları için rahatsız edici sorular gibi görünüyordu ve daha sonra Kızıl Yurtların kızları kaçırıp çalıştırdıklarına dair uzak şehirlerde birtakım söylentiler yayıldı (Thomas, 2018, 152-153).

Sovyet bakış açısıyla Türkistan'daki "geri kalmışlığı" ortadan kaldırmak için yapılan kampanyada Müslüman kadınların kaderi üzerinde en şiddetli savaşımlardan bazıları verildi. Sovyet yetkilileri, kadınları ikincil konumlarından kurtarmadan ve onları Sovyet kollektif çiftliklerine, fabrikalarına ve okullarına dâhil etmeden sosyalist bir toplum inşa etmenin imkânsız olduğuna inanıyorlardı. Sovyet rejimi, "arkaik" ve "aşağılayıcı" gelenekleri ortadan kaldırarak Türkistanlı kadınları özgür bireylere ve aktif Sovyet vatandaşlarına dönüştürmeyi umuyordu. Türkistan'ın pek çok bölgesinde kadınların hayatlarını dönüştürme çabası, kadınların inzivaya çekilmesine ve peçeye karşı şiddetli bir kampanyaya odaklandı. Bolşevikler peçeyi, kadın geri kalmışlığının korkunç bir tezahürü ve peçeli kadının kendisini, Türkistan geriliğinin güçlü bir sembolü olarak gördüler. Sovyet propagandası, tepeden tırnağa kalın kumaşlarla örtülen, evlerinin kadın mahalline kapatılan ve akrabaları olmayan erkeklerle konuşmaları yasaklanan Müslüman kadınları canlı ve öfkeli bir şekilde tanımladı. (Edgar, 2003, 132).

Komünist aktivistler, temel okuryazarlığı ve komünist ideolojiyi öğretmek için kadın kulüpleri ve Kızıl Yurtları aktif kullandılar. Devlet, kız çocuklarının eğitiminin önemini vurgulayan ve bir kadının okula gitmesini engellemeyi suç sayan çok sayıda yayın yaptı. Ancak eğitim, hevesli devrimciler için sinir bozucu derecede yavaş ve belirsizdi. Türkmen köylerindeki okuma yazma öğretmenleri, çocuk bakımı olmadığı veya sadece zaman olmadığı için kadınları derslere devam ettiremedi. Tacikistan'da kadınlar, "çocuklarının Ruslara dönüşeceğinden" korktukları bir fabrika kreşini protesto ettiler. Her yerde aileler, hatta yönetimde aktif olanlar bile hem geleneksel olduğu hem de çok az ekonomik ve sosyal alternatif olduğu için ergenlik çağında kızlarını okuldan alarak evlendirmeye başladılar.

1929'da A. Nurhat adında genç bir komünist eylemci, yerli kadınlar arasında taban düzeyinde parti sosyal çalışmaları ve propaganda hakkında bilgi toplamak için Türkistan'a geçti. Aslen Özbek bir kadın olan Nurhat, rejimin geleneksel yaşam biçimlerine karşı mücadelesinde yerel kadınların desteğini kazanmaya çalışmasının sosyal ve politik nedenlerini kabul etti. Bu çabalarını belgelemek için göçebe bölgelere gitti ve bir Kızıl Yurt seferini takip etti. Kazakistan genelinde faaliyet gösteren yüzün üzerinde Kızıl Yurt, uzak göçebe bölgelere okuma yazma programları, tıbbi tedavi ve yasal danışmanlık sağlıyordu. Nurhat bir kızıl yurdu ziyaret ettiğinde, yakındaki köyden bir Kazak adam, hamile karısı için yardım aramaya koştu. Yerel şaman doğumu gerçekleştirilememişti ve aile, sağlıklı bir bebek dünyaya getirmeyi başaran etnik bir Rus olan Kızıl Yurt'un hemşiresinden umutsuzca yardım istedi. Daha sonra Nurhat, Kızıl Yurt hemşiresine "Kazak kadınlarının Batı tıp tedavisine karşı tutumu nedir?" diye sordu. Hemşire yanıtladı;

"İlk başta çok güvensizler. Kliniklere gelmiyorlar, ilaçlarını almıyorlar ve tıbbi asistanın talimatlarına uymuyorlar. Yerel şifacılar onları bize karşı kıskırtıyorlar, çünkü kendilerinin geçim kaynaklarını elimizden aldığımızı düşünüyorlar. Ama hastalarımızdan biri, diğerlerinin gözleri önünde bir tür hastalıktan kurtulduğunda, bizimle ilişkileri hemen düzeliyor ve işleri kolaylaşıyor. Bu yüzden çünkü başarılı tedaviden çok memnunduk."

Nurhat, Kızıl Yurtların diğer şeylerin yanı sıra Kazakistan'ın ve Türkistan'ın başka yerlerindeki yerli kadınlara daha iyi sağlık hizmeti sunma çabalarını övmeye devam etti. Onun gözünde, kurtarılan her hayat ve okumayı öğreten her kadın, Sovyet devletinin ve Komünist

Parti'nin Türkistanlı kadınları geri kalmışlık ve baskı batağından kurtarma kararlılığını kanıtlıyordu (Michaels, 1998, 493).

Nurhat gibi komünist aktivistler ve teorisyenler, Türkistanlı kadınları geleneksel hayatın baskıcı prangalarından kurtararak rejim için desteklerini kazanabileceklerine geniş çapta inanıyorlardı. Geleneksel tıbbaya yönelik saldırılar ve yerli kadınların Batı tıbbına güven duymalarını sağlamak ve bu tıbbaya erişimlerini genişletmek için tasarlanan çabalar bu kampanyanın merkezi bir parçasını oluşturuyordu.

Rus ya da Türkistanlı olmayan diğer kadınlar, yerli kadınların eğitiminden sorumlu oldular. Onların varlığı Sovyet devletini ve dolayısıyla otoriteyi simgeliyordu. Yerli erkekler, kadınların statüsünün reforme edilmesi fikrine şüpheyle yaklaştığında bile kendilerini ispatlayabildiler. Sovyet öğretmenleri kadınlara sağlık, hukuk ve mali konular gibi konularda ve erkeklerle aynı hak ve imkânlarla sahip olmaları için gerekli adımlar konusunda konferanslar verdiler. Bu tür dersler, Sovyet otoritesi ve liderliği, Kızıl Yurtların amacı ve yerel iklimde hijyenin önemi hakkında bilgiler içeriyordu. Kulüp yöneticisi Rahimov'un raporu, kulüplerin 1925 ve 1926'da ilk açıldığı zamanlarda bu derslere her zaman iyi katılım olmadığını gösteriyor. Rahimov'un raporuna göre bir bölgedeki kulüp organizatörleri kadınları bu toplantılara zorla getirmek zorunda kalmışlardı. Çünkü yöneticilerin Rahimov'a bildirdiği gibi çoğu kadın katılmak için kocalarından izin almak zorundaydı. Resmî belgeler, uygulanan kuvvet türünü açıkça tanımlamasa da Rahimov'un raporu, tüm organizatörlerin toplantılara katılmak üzere kadınları toplamak için evden eve gittiğini göstermektedir (İğmen, 2012, 131).

Michaels'e göre 1929'da Kazakistan'da yaklaşık 134 Kızıl Yurt işletiliyordu. Bunlardan 100'ü hizmetlerini öncelikle kadınlara adanmıştı. Ona göre, Kazakistan'da 1939 sonunda Kızıl Yurt sayısı azaldı, ancak 1952'de 273'e yükseldi. Genel olarak, cumhuriyetin çoğu için yaklaşık 100 Kızıl Yurt var gibi görünüyordu. 1929'a kadar sayıları oldukça hızlı bir şekilde genişleyen, 1930'larda azalan ve iki savaş arası dönemden sonra yükselen bu süreç, bölgesel düzeyde örgütlenmiş ve yönetilmişti (Michaels 2003, 156). Kadınların özgürleşmesinin Kazaklar arasında daha fazla görüldüğü anlaşılmaktadır. Bu durum, Özbekler arasında olduğu kadar yüksek bir siyasi tartışma haline gelmemiştir. Ancak yine de Türkistan ve Sibiryadaki göçebeler arasında Kızıl Yurtlara karşı direniş de görülmektedir.

Stalin'in Komünist Partideki rakiplerine karşı daha sonraki zaferi, Sovyet toplumundaki her kadın ve erkek için yeni fırsatlar, yükler ve felaketler karışımını harekete geçirdi. Tüm Komünistler tarafından paylaşılan ütopyik dürtüler ve Stalin'in şiddet ve paranoya eğilimi, Sovyet nüfusunu çeşitli şekillerde etkiledi. Milyonlarca insan acı çekti, diğerleri ise büyük ekonomik, sosyal ve ideolojik dönüşümlerin yarattığı devrimci coşku ve kahramanlık çağrılarına kapıldı. Bu çalkantılı dönemde erkeklerin ve kadınların Sovyet devleti ile ilişkileri, nesil, etnik köken, sosyal sınıf ve kişisel eğilimler gibi çok sayıda faktör tarafından yapılandırıldı. (Shulman, 2008, 33). 1929'dan sonra Stalinist devletin geri adım attığı ve kadınların özgürleşmesine yönelik daha yavaş, daha dikkatli bir şekilde modüle edilmiş bir yaklaşım olan “sistemik toplum mühendisliğine” güvenmeye başlandığı açıktır. Sovyet yetkilileri, kesin olarak sıralanmış istatistiksel başarı iddiaları yayımlayarak Müslüman kadınlar için Stalinist kurtuluşun zaferini ilan etmişlerdir (Northrop, 2004, 314-316)

Sonuç

Kızıl Yurtlar, yalnızca erken dönem Sovyet Türkistan'ını değil, aynı zamanda erken dönem Sovyet girişimlerinin, dünyanın başka yerlerindeki benzer kalkınma girişimleriyle nasıl bağlantılı olduğunu anlamamız açısından da ilgi çekicidir. Kızıl Yurtların Sovyet kültürünü göçebe gündelik yaşam içinde nasıl örneklemeye çalıştığını net olarak ortaya koymaktadır. Kızıl Yurtların çabası yalnızca Hristiyan misyonerlerin kalkınma yardımlarının bir devamı değil, aynı zamanda yirminci yüzyılın

ikinci yarısında sözde gelişmiş dünyadaki dini kuruluşlar, çeşitli STK'lar ve devletler tarafından yapılan bu tür çalışmaların da habercisiydi.

Kızıl Yurtlar, aynı zamanda Türkistan'ı sömürgeleştirmek ve kontrol etmek için kullanılan bir dizi emperyal politika olarak zorunlu yerleşim ve kolektivizasyonun yanına yerleştirilmişti. Komünist Parti'nin hedefleri doğrultusunda görevliler, göçebe kamplarıyla seyahat ederken Batılı tıp uygulamalarında parti propagandası yaparak göçebeleri eğitti. Çocuklara okuma yazma öğretildi, Lenin ve sosyalizm üzerine temel dersler verildi. Ayrıca hayvancılığın verimliliğini artırmak için göçebelerle birlikte çalışıldı. Bu arada istatistikçiler de cumhuriyetin göçebelerini saymak ve yerlerini ilk kez bir nüfus haritasında doğru bir şekilde tespit etmek için büyük çaba sarf ettiler.

Devletin Kızıl Yurtlar aracılığıyla göçebe kadınlara yaklaşımı, Parti'nin umduğu toplumsal ve kültürel değişimlerin derinliğini ve samimiyetini, belki de başka herhangi bir politika alanında olduğundan daha canlı bir şekilde göstermektedir. Bu bağlamda kültürel çalışma, varlığı Bolşevik eylemcilerin ilkel, anti-modern ve geri olarak hor gördüğü her şeye tanıklık eden göçebelerin ilkel koşullarının üstesinden gelmeyi amaçlıyordu.

Başlangıçta idealleştirilen Kızıl Yurt kampanyasının hem sayıları hem de doğrudan etkisi nispeten küçüktü. Bununla birlikte söz konusu girişim, devletin, yerel olarak farklı bir maddi kültürlülüğü nasıl tasavvur ettiğine dair bir bakış açısı sunmaktadır. Yerli kültürün Sosyalist yeniden inşa çabası olan Kızıl Yurt kampanyası, Sovyet toplumunu aynı zamanda SSCB dışında da bir tüketim nesnesi olarak çerçevelemiştir. Aktivistler tarafından kavramsallaştırıldığı gibi bu kampanyanın büyük amaçları, kültürel reformların ve erken Sovyet devlet inşasının bütünleşik doğasını göstermiştir.

Göçebeleri yönetmenin zorluklarıyla karşı karşıya kaldığında, Parti'nin amaçlarından taviz verme isteği ciddi şekilde sınırlıydı ve bu nedenle Sovyet devlet gücü, işbirlikçi veya en azından tahmin edilebilir bir süreçten ziyade, büyük ölçüde bir dizi keyfi dayatma olarak göçebe bölgelerde kendini göstermeye devam etti. Ancak bazı Sovyet kurumlarının hareketliliği ve amaçlarının geniş doğası, göçebe yaşamın özgüllüğünü ve göçebeleri sosyalizme ve sosyalizmi göçebelere getirme girişiminin bir ölçüde dikkate alındığını gösteriyordu. İşlevsel etkisi bakımından sosyalizm burada hem olumsuz hem de olumlu çağrışımlarıyla moderniteden büyük ölçüde ayrıydı. Kızıl Yurt yönteminin bölgesel organlar ve ulusal organlar tarafından coşkuyla benimsenmesinde, bazı göçebe geleneklerinin kabulü ve hoşgörüsü ile diğerlerine karşı hoşgörüsüzlük, postkolonyal devlet inşa çabasını da görebilmekteyiz.

Kızıl Yurt faaliyetlerinin hareketlilikleri ve esneklikleri, onları çeşitli yerel, sosyal ve günlük konularda göçebelerle ilişki kurmak için vazgeçilmez bir yöntem olarak sundu. Bölgedeki genişlemelerine daha fazla kaynak ayrıldı. Bütün bunlar, kampanyanın şaşırtıcı uzun ömürlülüğünü açıklamaya yetebilir. Siyasi konferanslar ve tüm festivaller gibi devrimci etkinlikler, çeşitli milliyetlere ve bölgesel nüfusa, birbirlerinin kültürel çalışmalarına tanık olmaları için fırsatlar sağlayabildi.

Maddi kültürü modelleme ve dönüştürme çabası, kampanyanın başlangıcından itibaren Sovyet yöneticileri ve aktivistleri, Kızıl Yurtları hem göçebe topluluklar arasında bir çalışma modeli hem de bu topluluklar içinde bir Sovyet kültür modeli olarak tasvir etti. Bazıları gösteri yurtları (pokazatel'nye yurty) olarak belirlendi, bu da işlevsel Kızıl Yurtların bile aynı anda hem çalışan kültür noktaları hem de müze tarzı modeller olarak

tasarlandığını gösterdi. Bu çabalar, azınlık milliyetlerine yönelik tüm Sovyet felsefesinden veya çağdaş etnografik yaklaşımdan farklı değildi.

Kazakistan’daki Kızıl Yurt işçileri göçebe nüfusun Komünist kültür, fikir ve değerlerin tadına varmalarını sağladı. Türk toplumunu tam anlamıyla dönüştüremeseler dahi bu çabalar tıp, okuryazarlık ve yargı çalışmaları yoluyla binlerce kişinin hayatına dokundu. Klinik pratisyenler çiçek aşılı uygulamak, ilaç dağıtmak ve daha fazla tedavi için kasabalara eleman göndermek suretiyle pek çok hayat kurtardılar. Kızıl Yurt işçileri, bazı gençlerin kaderinin gidişatını değiştirdi, onları uzak şehirlerdeki eğitim programları için işe aldı ve Kültür Devrimi’nin yeni kadrolar yaratma çabasına dâhil etti. Aktivistler göçebelere pek çok konuda katkı sağlamış olsa da ne tarafsız ne de iyi niyetli bir mesaj yaydılar. Göçebeler arasındaki tıbbi çabaların temelinde, yaşam tarzlarının geri olduğu inancı yatmaktaydı. Kızıl Yurtlar, kolektivizasyon ve yerleşikleştirmenin korkunç trajedisinde yalnızca küçük bir rol oynadılar, bununla birlikte Avrupa’nın göçebeliğe karşı aynı düşmanlığının bir ürünüydüler. Rejim, Kızıl Yurtlarda somutlaşan kademeli yaklaşımı terk edip göçebe nüfusa karşı mücadeleci bir duruş benimsediğinde, bu antipati göçebelere yıkıcı bir girdaba sürüklemişti. Göçebe nüfus giderek yerleşik hale geldikçe Kızıl Yurtların sayısı 1920’lerin sonunda yüzden fazlayken 1930’ların sonlarında sadece bir düzine veya daha azı seviyesine dramatik bir şekilde düştü.

Kaynakça

- Arkhyamatayeva, A. (2021). *Sovyetler Birliği’nin Kazakistan Politikası (1927-1938)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Bebel, A. (2019). *Kadın ve Sosyalizm* (Sabiha Sertel, Sevinç Altınçekiç, Çev.). İstanbul: Yordam Kitap.
- Cameron, S. (2018). *The Hungry Steppe: Famine, Violence, and the Making of Soviet Kazakhstan*. Ithaca & Londra: Cornell University Press.
- Dowler, W. (2001). *Classroom and Empire: The Politics of Schooling Russia’s Eastern Nationalities, 1860-1917*. Montreal: McGill-Queen’s University Press.
- Edgar, A. Lynn (2003). Emancipation of the Unveiled: Turkmen Women under Soviet Rule, 1924-29. *The Russian Review*, 62 (1), 132-149.
- Edgar, A. Lynn (2004). *Tribal Nation: The Making of Soviet Turkmenistan*. Princeton & Oxford: Princeton University Press.
- Esenova, S. (2002). Soviet Nationality, Identity, and Ethnicity in Central Asia: Historic Narratives and Kazakh Ethnic Identity. *Journal of Muslim Minority Affairs*, 22 (1), 11-38.
- Hughes, C. (2021). *Accessible Art and Dialectic Potential: The Soviet Legacy in the Art Community of Kyrgyzstan, Museum Studies Abroad*.
<https://museumstudiesabroad.org/dialectic-soviet-art-kyrgyzstan/>
(Erişim tarihi: 05.10.2022)
- İğmen, A. (2012). *Speaking Soviet Peakingsoviet with an Accent: Culture And Power in Kyrgyzstan*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.
- Kamp, M. (2006). *The New Woman in Uzbekistan: Islam, Modernity, and Unveiling under Communism*. Seattle & Londra: University of Washington Press.

- Kenez, P. (1985). *The Birth of the Propaganda State: Soviet Methods of Mass Mobilization, 1917-1929*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Khalid, A. (2006). Backwardness and the Quest for Civilization: Early Soviet Central Asia in Comparative Perspective. *Slavic Review*, 65 (2), 231-251.
- Khalid, A. (2021). *Central Asia: A New History from the Imperial Conquests to the Present*. Princeton & Oxford: Princeton University Press.
- Loring, Benjamin H. (2008). *Building Socialism in Kyrgyzstan: Nation-Making, Rural Development, and Social Change, 1921-1932* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Brandeis University, Waltham, Massachusetts.
- Michaels, Paula A. (1998). Medical traditions, Kazak women, and soviet medical politics to 1941. *Nationalities Papers*, 26 (3), 493-509.
- Michaels, Paula A. (2003). *Curative Powers: Medicine and Empire in Stalin's Central Asia*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.
- Neumann, M. (2008). Revolutionizing Mind and Soul? Soviet Youth and Cultural Campaigns during the New Economic Policy (1921-8). *Social History*, 33 (3), 243-267.
- Northrop, D. (2004). *Veiled Empire: Gender & Power in Stalinist Central Asia*. Ithaca & Londra: Cornell University Press.
- Özdemir, B. (2021). *Sovyetler Birliği'nde Komünist Kadın Hareketi (1919-1930)*. İstanbul: Yordam Kitap.
- Ramsay, R. (2021). Nomadic Hearths of Soviet Culture: 'Women's Red Yurt' Campaigns in Kazakhstan, 1925-1935. *Europe-Asia Studies*, 73 (10), 1937-1961.
- Scott, J. (1989). *Behind the Urals: An American Worker in Russia's City of Steel*. Bloomington: Indiana University Press.
- Shulman, E. (2008). *Stalinism on the Frontier of Empire: Women and State Formation in the Soviet Far East*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sundström, O. (2011). Struggling for a New Way of Life: A. P. Putintseva, the Red Yurt, and the Nanai. *Sibirica*, 10 (1), 78-93.
- Thomas, A. (2018). *Nomads and Soviet Rule: Central Asia under Lenin and Stalin*. Londra & New York: I. B. Tauris.
- Waters, E. (1992). The Modernisation of Russian Motherhood, 1917-1937. *Soviet Studies*, 44 (1), 123-135.
- Wedelich, née Tonkobayeva, A. (2020). *The Virgin Lands Campaign in Kazakhstan: A Social History, 1954-1964* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Jacobs University, Bremen.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.